

Miljöförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Datum:
2025-09-09

Diarienummer:
MHN-2025-00295

Handläggare:
Maria Edlén, Ann-Sofie Stenqvist

Remiss av betänkande: En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Förslag till beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar

att anta förslag till yttrande enligt ärendets bilaga 1,

att hemställa hos kommunstyrelsen om att bilägga miljö- och hälsoskyddsnämndens yttrande den 24 september 2025 till sitt yttrande till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Ärendet

Uppsala kommun och Miljö- och hälsoskyddsnämnden har fått möjlighet att lämna synpunkter på Landsbygds- och infrastrukturdepartementets betänkande *-En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)*. Sista svarsdag är 6 oktober 2025. Uppsala kommun har fått förlängd svarstid till 15 oktober 2025.

Sammanfattning

Utredningen föreslår att kommunernas och länsstyrelsernas livsmedelskontroll tas över av Livsmedelsverket. Jordbruksverket tar över ansvaret för kontrollen av hantering av animaliska biprodukter, med undantag för kommunernas kontroll av transport av matavfall. Detta innebär att antalet kontrollmyndigheter minskar från 270 till 2.

För att genomföra förändringen förslås Livsmedelsverket och Jordbruksverket få uppdraget att ta fram en plan för den nya organisationen och överförandet under 2026. Under 2027 ska sedan flytten av data och register från kommuner och Länsstyrelser genomföras. Den nya organisationen föreslås vara på plats

den 1 januari 2028.

Beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningen. Ärendet bedöms inte ha några konsekvenser ur barnperspektiv eller jämställdhetsperspektiv. Eftersom utredningen är omfattande och berör flera olika områden, har fokus i beredningen lagts på den föreslagna överflytten av livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket, som är den del av utredningen som är mest relevant för nämnden. Dock berörs även till viss del även överflytten av kontrollen av animaliska biprodukter (ABP) till Jordbruksverket eftersom även denna ligger inom nämndens tillsynsområde.

Föredragning

Bakgrund

Ansvar för offentlig kontroll av livsmedel, dricksvatten, foder, animaliska biprodukter, material i kontakt med livsmedel och djurskydd vid slakt är idag fördelat på 270 kontrollmyndigheter, vilka inkluderar kommuner, Länsstyrelser, Förvarsinspektören, Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Utöver detta utförs viss kontroll av privata kontrollorgan, till exempel inom ekologisk produktion.

Kommunerna ansvarar för den till antalet största delen av livsmedelskontrollerna. 2023 hade kommunerna kontrollansvaret för 95 500 livsmedelsanläggningar. Utöver dessa ansvarar de kommunala myndigheterna även för kontrollen på 5900 dricksvattenanläggningar och ett mindre antal tillverkare och importörer av kontaktmaterial (FCM). Detta kan jämföras med Livsmedelsverkets kontrollansvar för 1500 livsmedelsanläggningar.

De kommunala kontrollmyndigheterna är ofta små, en tredjedel av dem har mindre än en årsarbetskraft till förfogande. Livsmedelskontroller som utförs inom primärproduktionen utförs av Länsstyrelserna, där är målet att ungefär 1000 planerade kontroller ska utföras årligen. Länsstyrelsen kontroller är till skillnad från kommunernas och Livsmedelsverkets kontroller anslagsfinansierade.

Ansvar för samordning av de olika sakområdena i livsmedelskedjan är fördelat mellan Jordbruksverket (inom bland annat foder, animaliska biprodukter och djurskydd), Livsmedelsverket (inom bland annat livsmedel, kontaktmaterial och skyddade beteckningar). Länsstyrelserna ska ha en samordnande funktion för den kommunala livsmedelskontrollen, hur de i praktiken utfört det uppdraget har varierat. Kommunerna har själva upprättat flera nätverk såväl regionala som nationella, exempel på sådana är samarbeten inom miljösamverkan, storstäderna, samt det som kallas G9-nätverket. I dessa nätverk utbyter man erfarenheter, diskuterar tolkning av lagstiftning och genomför gemensamma projekt.

Kontroller inom livsmedelskedjan som utförs av Uppsala kommun utförs av enheten för livsmedelskontroll (livsmedelskontroll och animaliska biprodukter på livsmedelsanläggningar) samt avdelningen för miljöskydd (växtskyddsmedel och animaliska biprodukter på lantbruk). Avdelningarna för livsmedelskontroll och miljöskydd i Uppsala har tillräckliga resurser för att utföra sina uppdrag inom området. Avdelningen för miljö utför tillsynen på ABP i samband med annan miljötillsyn. Livsmedelsinspektörerna utför årligen ca 1200 planerade kontroller, utöver detta tillkommer uppföljande kontroller.

Många kommuner, inklusive Uppsala, följer regelbundet upp hur nöjda företagare är med kontrollen. Nöjd kund Index-mätningar (NKI) visar också att företagare är nöjda med livsmedelskontrollen. Av NKI-mätningarna (nöjd-kund-index) framgår att företagen genomgående ger de kommunala kontrollmyndigheterna höga betyg med ett snitt NKI på 78 för 2024. 83 kommuner hade NKI på 80 eller högre, medan endast 13 kommuner hade NKI lägre än 70. Företagarna i de allra flesta kommunerna som utför mätningarna är således mycket nöjda med hur kommunerna bedriver livsmedelskontroll.

Det förekommer ett mindre antal kontrollmyndigheter i Sverige som inte har klarat av att utföra sitt uppdrag, bland annat på grund av svag finansiering och svårigheter att rekrytera personal.

Utöver att utföra planerade livsmedelskontroller, har den kommunala livsmedelskontrollen även uppdrag som till stora delar finansieras av skattemedel. Hit räknas hantering och utredning av misstänkta matförgiftningar, klagomål från allmänheten och samarbeten med Regionens smittskyddsenhet. Miljö- och hälsoskyddsnämnder har där en skyldighet att utföra en epidemiologisk utredning vid livsmedelsutbrott enligt 4 § LIVSFS 2005:7. Sådana utredningar är tidsomfattande och kan sällan debiteras företagaren som orsakat utbrottet i sin helhet. Majoriteten av arbetet med att hantera livsmedelslarm inom EU:s larmsystem iRASFF finansieras även det av skattemedel.

Sedan ett par år tillbaka har flera större förändringar genomförts inom livsmedelskontrollens område. 2024 infördes ett helt nytt riskbaserat sätt att ta fram kontrollfrekvensen för livsmedelsanläggningar i Sverige. Samma år infördes obligatorisk efterhandsdebitering, där avgift tas ut efter att kontrollen utförts. Livsmedelsverket har också lanserat en ny modell för kontroll inom ramen för arbetet med "God kontrollsed". I denna modell förespråkas att kontrollmyndigheterna i större utsträcknings ska använda sig av beslut som förelägganden och förbud i handläggningen. Tidigare har många kommuner använt sig av metoder inom den så kallade "Rättviksmodellen", där man använder sig av mjukare (men inte lika tydliga och rättssäkra) metoder, som samtal eller överenskommelser. Konsekvenserna av dessa förändringar har ännu inte hunnit utvärderats.

Sammanfattning av utredningen och förslag på kontrollorganisation

Utredningen har haft som uppgift att göra en översyn av kontrollorganisationen för livsmedelskontroll, vilket inkluderar kontroll av dricksvatten, material i kontakt med livsmedel och tillverkning av snus/snusliknande produkter, foder och animaliska biprodukter samt den del av djurskyddskontrollen som görs i samband med slakt.

Utredningens mål är att skapa en effektivare kontrollstruktur som säkerställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för företagen. Man har också haft i uppdrag att föreslå åtgärder som förbättrar förutsättningarna för rådgivning till företagen och gynnar mikroföretag.

Utredningens slutsatser är att det finns brister i systemet för kontroll i livsmedelskedjan. Svårigheter som nämns är att kontrollmyndigheterna är många och oftast små, att avgifterna varierar i olika delar i landet, att det kan vara svårt att säkerställa tillräcklig personal och specialkompetens inom krävande lagstiftningsområden och att företagen har upplevt olikheter i tolkningen av lagstiftningen. Utredningen drar slutsatsen att kontrollen inte är likvärdig i hela landet. Utöver detta har det sedan 2022 saknats ett nationellt revisionssystem, sedan Länsstyrelserna upphörde med revisioner av kommunala tillsynsmyndigheter.

Utredarna har undersökt hur livsmedelskontrollen är organiserad i våra grannländer. I Danmark och Norge är det en statlig myndighet som ansvarar för kontroll av livsmedel, foder, ABP och djurskydd i hela landet. Kontrollen är i Norge huvudsak skattefinansierad, i Danmark är småföretagares kontroll i stort skattefinansierad, större företag betalar timavgift. Finland har valt att lagstadga om koncentration av kommunala kontrollmyndigheter till större enheter. Finlands livsmedelskontroll är till stor del avgiftsfinansierad, både genom årlig avgift och timtaxa. En jämförelse har även gjorts med Tyskland, som har en mer komplex organisation likt Sverige. Den operativa kontrollen sköts där mest på kommunal nivå. I Tyskland finansieras kontrollen olika beroende på delstat.

Utredaren anser att det krävs en förändring av kontrollstrukturen till en mer robust modell som enklare går att styra och leda. Den föreslagna modellen innebär en centralisering och förstatligande av de offentliga kontrollerna inom livsmedelskedjan.

Förslaget innebär att Livsmedelsverket tar över den livsmedelskontroll, kontroll av tillverkning av snus, snusliknande produkter och tobak, kontroll av dricksvattenanläggningar, kontroll av material i kontakt med livsmedel och del av kontrollerna vad gäller animaliska biprodukter (ABP) som idag utförs av kommuner och Länsstyrelsen. Livsmedelsverket föreslås även ta över

djurskyddskontrollerna vid transport till slakterier. Jordbruksverket får huvudansvaret för ABP-kontroller.

Uppbyggandet av den nya kontrollorganisationen och överflytten av kontrollansvaret från kommuner och Länsstyrelser anses i utredningen behöva ske skyndsamt, redan till 2028.

Detta skulle innebära att nämndens ansvar för utförande av livsmedelskontroll helt upphör den 1 januari 2028. Nämnden skulle under 2027 utföra livsmedelskontroller, parallellt med att överföra data/register till den nya kontrollorganisationen. Pågående ärenden vid 2027 års slut skulle flyttas till Livsmedelsverket respektive Jordbruksverket.

Livsmedelsverket föreslås få uppdraget och anslag för att under 2026 planera och förbereda för omställningen som den förändrade kontrollorganisationen innebär, samt att kartlägga kostnader för kommunernas omställning. Uppdraget innefattar även att upphandla ett gemensamt IT-system för registerföring av anläggningar och kontroller. Jordbruksverket får ett liknande uppdrag för ABP-kontrollen, men bedöms i förslaget kunna utföra detta utan extra anslag.

Livsmedelsverket föreslås ha lokalkontor representerade i varje län. Utredningen anser att befintlig personal som idag utför livsmedelskontroll är att se som möjliga rekryteringar för den nya organisationen, men förslaget kräver inte att personalen övertas. Utöver detta ges få förslag på hur organisationen ska se ut, utöver att man anser att kontrollpersonalen i stor utsträckning ska uppmuntras att arbeta hemifrån.

Utredningen föreslår även bestämmelser där Livsmedelsverket ska revidera kommunala kontrollmyndigheterna i övergångsperioden 1 januari 2027 till den 1 januari 2028.

Utredningen föreslår att vissa delar av kontrollen, däribland dricksvattenkontroll och vissa kontrollprogram, ska finansieras via anslag. Förslaget innefattar även sänkta avgifter för små slakterier och för exportgodkännande till tredje land. Utöver detta föreslås ett införande av behovsanpassad starthjälp med råd och stöd till mikroföretagare och ett riktat anslag till branschorganisationen för hantverksmässig livsmedelstillverkning, Eldrimner. Enligt utredningens beräkningar kommer statens kostnader att öka med 130 miljoner kronor per år, varav 49 miljoner kronor är en direkt följd av att livsmedelskontrollen förstärks.

Utredningen föreslår anslagsfinansiering av dricksvattenkontrollen, Livsmedelsverkets kontrollprogram (för salmonella, algtoxiner i blötdjur, rests substanser och liknande), kontroll inom primärproduktion, viss slaktverksamhet vid slakterier och vilthanteringsanläggningar samt för jägares verksamhet som avser överlåtelse av små mängder vildsvin. Den livsmedelskontroll och ABP-kontroll som utförs på de livsmedelsanläggningar som idag kontrollerats av kommunerna ska dock även i fortsättningen vara avgiftsfinansierad.

Kommunerna föreslås även i fortsättningen vara behörig myndighet att utföra kontroll av insamlande, transport och bortskaffande av matavfall samt kontroll av växtskyddsmedel. Försvarsinspektören ska fortsatt kontrollera Försvarets anläggningar.

Konsekvenser för näringsliv

Förslaget bedöms ha påverkan på näringslivet. De företagare i Uppsala som idag får livsmedelskontroll av nämndens inspektörer, kommer i stället kontrolleras av Livsmedelsverket. De större kommunerna står idag för den stora massan av livsmedelskontrollerna som utförs i Sverige. Dessa kommuner, inklusive Uppsala kommun, bedriver redan idag sin livsmedelskontroll med stordriftsfördelar. En statlig kontroll medför därför inte automatiskt en upplevd ökad effektivitet för många av företagen.

Den genomsnittliga timavgiften för livsmedelskontroll som utförs av kommunerna är idag lägre än den som utförs i Livsmedelsverkets regi. Livsmedelsverkets timavgift för livsmedelskontroll är drygt 800 kronor högre än snittet för kommunerna, och drygt 300 kronor högre än den högsta kommunala timavgiften i landet. För många av företagen skulle förslaget innebära högre timavgifter än tidigare.

När det gäller bedömning och tolkning av lagstiftningen finns det bättre förutsättningar för en mer likvärdig kontroll i landet som helhet om ansvaret för tolkning ligger på färre myndigheter. För företagare med produktion av livsmedel som kräver specialkompetens hos inspektören, kan det leda till en mer träffsäker och likvärdig kontroll, beroende på hur den kontrollen organiseras. Exempelvis skulle det kunna ge bättre förutsättningar för en mer rättvis kontroll av exempelvis kosttillskott och e-handlare. Det finns aktörer inom denna kategori som idag kan få verka ostört i kommuner där livsmedelskontrollen är eftersatt eller saknar tillräckligt kompetens. Företagare som idag flyttar för att slippa livsmedelskontroll eller förbud och förelägganden skulle med en statlig organisation få svårare att komma undan med det. Detta skulle gynna företag som följer lagstiftningen.

Kontrollpersonalens lokalkännedom och kunskap om den specifika livsmedelsanläggningen kan däremot inte förväntas bli bättre med en statlig organisation. Idag sker informationsutbyten gällande markförhållanden, lokala ordningsregler mm. som gör att livsmedelsföretagen kan få lokal anpassad vägledning om olika förutsättningar för sin verksamhet. Kontaktvägar mellan den kommunala livsmedelskontrollen och till exempel markupplåtelse, alkoholhandläggare, miljöskyddshandläggare kommer inte att fungera på det sätt den gör idag. Att den centrala kontrollmyndigheten ska kunna ha sådant utbyte med över 200 kommunala myndigheter och känna till deras lokala förutsättningar bedöms osannolikt. Det lyfts i utredningen fram att råd och stöd är ett viktigt komplement till den offentliga kontrollen.

Vad gäller förenklingen för företagen är det viktigt att påpeka den absoluta majoriteten av de berörda verksamheterna idag inte har Livsmedelsverket eller Jordbruksverket som kontrollmyndighet. Däremot kommer de även efter den föreslagna reformen vara föremål för annan närliggande kommunal tillsyn, exempelvis inom områdena miljö, alkohol och tobak. Därigenom kommer förslaget i praktiken inte leda till ett färre antal kontrollmyndigheter för merparten av företagen, utan fler.

Fördelar för företag på landsbygden och mikroföretag

Förslaget ger framför allt fördelar för små landsbygdsföretag. Enligt utredningens förslag, ska ett riktat anslag för vägledning till nystartade mikroföretag (färre än 10 anställda) införas. De företag som särskilt pekas ut i utredningen är landsbygdsföretag med diversifierad verksamhet, som gårdsmejerier, gårdsslakterier och liknande. Småskaliga slakterier får exempelvis sänkta avgifter. Företag på landsbygden har i större utsträckning eget dricksvatten som omfattas av kontroll, som då enligt förslaget skulle anslagsfinansieras. Värt att notera är dock att antalet tillsynsmyndigheter och kontroller inte nödvändigtvis minskar genom förslaget. Verksamheter som omfattas av kontroller inom miljöbalkens område samt växtskyddsmedel, kommer även i fortsättningen få kontroller av kommunen. Utöver detta ska branschorganisationen för hantverksmässig livsmedelstillverkning, Eldrimner, få särskilt stöd för att uppdatera sina branschriktlinjer.

Denna typ av företag representerar inte den stora massan av mikroföretagare i Sverige. Hur andra typer av mikroföretag ska gynnas av förslaget nämns inte specifikt, utöver att Livsmedelsverket ska ha en skyldighet att ge behovsanpassade råd och stöd till mikroföretag.

Att ge stöd och rådgivning ingår redan idag i uppdraget med att utföra livsmedelskontroll. I Uppsala har samtliga nystartade företag sedan flera år tillbaka, via skattemedel, fått möjlighet till 30 minuters rådgivning i samband den första livsmedelskontrollen. Servicen ges till ca 200 nystartade verksamheter årligen. Utöver detta har man som företagare möjlighet att när som helst kontakta förvaltningen för rådgivning eller hjälp med tolkning av regler. Nämndens erfarenheter av att kontrollera nystartade små företag är att det finns behov av extra rådgivning och stöd den första tiden. Förslaget har med stor sannolikhet underskattat hur mycket sådan rådgivning som redan ges i dagsläget runt om i landet. Den nivån av service riktad till nystartade företag (vilka de flesta är mikroföretag), går inte att garantera med den finansiering som anges i utredningens förslag. I förslaget uppskattas kostnaderna uppgå till 2,6 miljoner kronor per år, motsvarande 2 årsarbetskrafter. Detta ska då räcka till att stödja hela landets nystartade mikroföretagare.

Konsekvenser för tillsynen av Animaliska biprodukter (ABP)

Det finns fördelar med att ha en central myndighet som ansvarar för kontrollen av animaliska biprodukter (ABP). Det kan bli enklare att ha ett uppdaterat register och att bygga upp kunskap och kompetens inom en central myndighet.

ABP-kontrollen på nationell nivå kan i nuläget inte bedömas leva upp till de krav som ställs i lagstiftningen. Bristerna i kontrollen beror dock inte bara på hur kontrollen är organiserad utan också i stort på att det saknas tillräcklig vägledning från Jordbruksverket sida om hur kontrollen ska genomföras, planeras och hur frekvensen för kontrollen ska bestämmas. Kommunerna har under längre tid efterfrågat tydligare vägledning för hur kontrollerna ska genomföras i praktiken. Jordbruksverket har heller inte arbetat för att förstärka den kommunala samverkan inom området eller samordnat kontrollprojekt för att utöka kommunernas tillsyn. Kommunernas kontroller hade kunnat förbättras avsevärt om Jordbruksverket hade gett mer och tydligare vägledning och samordning. När det gäller kontrollområdet ABP får flertalet företag en ny kontrollmyndighet eller i vart fall inte färre kontrollmyndigheter eftersom kommunerna fortfarande ansvarar för miljöbalktillsyn och växtskyddsmedelskontroll. I dagsläget görs ABP-kontrollen i samband med dessa kontroller varför en flytt av ABP-kontrollen till Jordbruksverket inte kommer att leda till färre tillsynsbesök från myndigheter för företagarna.

I utredningen anges att det 2023 rapporterades in tid för ABP-kontroll motsvarande 2,5 årsarbetskrafter för alla kommuners kontroll och att detta därmed skulle motsvara behovet av resurser hos Jordbruksverket om de skulle ta över kontrollen. Detta riskerar att vara en grov underskattning av behovet för att utföra ABP-kontroll i landet. Uppgifterna har tagits från kommunernas egen rapportering till Jordbruksverket, men ingen eller liten hänsyn har tagits till att kontrollerna gjorts i samband med annan kontroll som redan utförts på plats.

I utredningen tas dessutom upp att kommunerna inte gör kontroller med tillräcklig frekvens. Detta sammantaget ger att det är väldigt svårt att se att 2,5 årsarbetskrafter ska räcka till att utföra all kontroll av animaliska biprodukter på lantbruk i hela landet med regelbundna intervall samt att hålla uppdaterade register över kontrollobjekten. Risken med att flytta över ABP-kontrollen till den centrala myndigheten blir därmed att kontrollen inte kommer att utföras alls, eller i vart fall i ännu lägre utsträckning än i nuläget.

Konsekvenser för invånare

Utredningens förslag har konsekvenser för invånarna i Uppsala. Idag kan allmänheten snabbt och enkelt nå livsmedelskontrollen i Uppsala, antingen via e-tjänster för att lämna klagomål eller misstänkta matförgiftningar eller genom att ringa Kontaktcenter. Allmänheten kan även se hur det gått på de senaste livsmedelskontrollerna på livsmedelsverksamheter i Uppsala på Livsmedelskollen. Liknande tjänster finns hos flera kommuner i Sverige.

Under 2024 hanterade förvaltningen ca 580 anmälningar om misstänkta matförgiftningar och klagomål som gällde livsmedelsverksamheter i Uppsala. Hur många klagomål och misstänkta matförgiftningar som utreds av kommuner runt om i landet framgår inte av utredningen. Av utredningens förslag framgår inte heller om det finns tillräcklig finansiering för sådant arbete, då man inte räknat på eller ansett sig ha siffror på hur mycket tid kommun och länsstyrelser lägger på kontakter med allmänheten.

En fördel med att endast ha en kontrollmyndighet (om finansiering finns för arbetet) är att det går att få en helhetsbild av möjliga utbrott kopplade till ett visst livsmedel. En konsekvens för invånare i glesbygd kan dock bli att utredning av klagomål eller misstänkta matförgiftningar fördröjs eller helt uteblir beroende på hur man väljer att lokalisera kontrollpersonalen.

Konsekvenser för kommunens arbete mot kriminalitet och fusk

Utredningens förslag har konsekvenser för kommunens arbete inom myndighetssamverkan och arbetet mot välfärdsbrottslighet och arbetslivskriminalitet. En stor fördel med den kommunala kontrollen, som utredningen inte har värderat i tillräckligt hög grad, är möjligheten att kunna samordna livsmedelskontrollen med andra kommunala tillsynsområden, inte minst det samordnade arbetet mot välfärdsbrottslighet. Genom att kommunen ansvarar för kontrollen av flera olika regelverk uppstår samordningsvinster för företagen och ett bättre underlag för kommunernas brottsförebyggande ansvar. Risken med att bryta ut ansvaret för vissa kontrollområden är således att kommunernas kännedom om och därmed service till företagen minskar. Detsamma gäller förmågan att upptäcka och motverka oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemen och snedvrider konkurrensen samt att upptäcka nya oregistrerade verksamheter om det geografiska området för kontrollmyndigheten ökar.

Konsekvenser ur ett beredskapsperspektiv

Avseende beredskap finns det både för- och nackdelar med en statlig, mer centraliserad organisation. För kommunerna kommer information vid en kris rörande livsmedel och dricksvatten bli svårare att hantera. I nuläget är tillsynsmyndigheten en kommunal organisation som både kan övervaka att verksamhetsutövare tar säkra beslut om livsmedel och dricksvatten, men även kan övervaka att information når fram till berörda delar av kommunen. Med en central kontrollmyndighet blir det, för den kommun som äger krisen, ännu en aktör att hålla kontakt med.

Den lokala kännedomen bedöms försämrats om inspektörer jobbar över ett större geografiskt område och detta kan bidra till att längre tid behövs för att utreda och avgöra omfattningen av en kris. Om det till exempel blir strömavbrott eller en brand i en kommun kommer det att ta längre tid innan den informationen når den centrala organisationen som kan behöva agera för att säkerställa säkra livsmedel.

Det är också viktigt att bevaka att samlandet av information om alla livsmedelsverksamheter inklusive dricksvattenanläggningar inte innebär en säkerhetsrisk för Sverige. Genom att styra behörigheter kan åtkomst till känsliga uppgifter eller register begränsas.

Vid en större samhällsstörning blir en central kontrollmyndighet mer robust då de operativa resurserna som kan agera är fler. Dessutom innebär det minskat arbetet med att vägleda och samordna nuvarande kontrollmyndigheter. Under förutsättning att det skapas en decentraliserad organisation utspridd i landet kan myndigheten öka förmågan att kunna hantera sina uppgifter vid en krissituation.

Dricksvatten

För dricksvattenkontrollen finns det framför allt fördelar med en centraliserad organisation. En sådan kan innebära större möjligheter att bygga upp en specialistkompetens avseende just dricksvatten och ett tydligare ansvar t. ex. för vem som kontrollerar säkerhet gällande NIS, NIS2 och CER. I dagsläget är det brister mellan myndigheter vem som ansvarar för vad avseende detta på berörda anläggningar. För dricksvattenproducenter som försörjer flera kommuner underlättar förslaget myndighetskontakten då det bara blir en kontrollmyndighet i stället för flera kommuner.

Utredningen föreslår att offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet avseende dricksvattenanläggningar bör finansieras med allmänna medel, förutom för sådan kontroll som blivit nödvändig efter att bristande efterlevnad har konstaterats. Detta motiveras med att en stor del av kostnaderna för offentlig kontroll vid dricksvattenanläggningarna redan i dag kan sägas vara indirekt skattefinansierade, samt att den offentliga kontrollen av dricksvatten kommer hela samhället till del. För kommunerna innebär detta minskade utgifter.

Däremot finns information om markförhållanden ofta hos den kommunala kontrollmyndigheten och kan bidra till att krav ställs till dricksvattenanläggningar på till exempel riskbaserade provtagningar av PFAS mm utifrån de lokala förutsättningarna. Med en

centraliserad myndighet kommer de lokala förhållandena inte kännas till på samma sätt och samarbete kommer behövas med kommunerna för att få denna information.

Konsekvenser för miljön och klimatet

Förslaget kan ha inverkan på miljön och klimatet. Att ha färre lokala kontor leder till längre resor för kontrollpersonalen, både till kontoret och till de verksamheter som ska kontrolleras. Att iordningställa nya regionala eller lokala kontor har även det inverkan på miljön och klimatet. Att minska antalet resor genom att uppmuntra arbete hemifrån, bedöms inte helt kunna lösa frågan. Kontrollpersonalen behöver tillgång till utrustning och arbetskläder, i landets mer glesbefolkade delar är man också beroende av biltransport. I större kommuner används den lokala kollektivtrafiken, men det är vanligt förekommande att ha policy för att kortare resor ska med tjänstecykel. En ny organisation kommer därför behöva tjänstebilar och andra fordon spridda över landet. I dag delas i fordon (bilar och cyklar) i stor utsträckning i bilpooler på kommuner och länsstyrelser, som också utnyttjas av annan personal.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens huvudförslag innebär en omfattande reform av livsmedelskontrollen. Livsmedelsverket föreslås ta över ansvaret för kontrollen av cirka 130 000 anläggningar. Kommunernas livsmedelskontroll har idag en genomsnittlig finansieringsgrad av cirka 65 % medan den föreslagna modellen bygger på en avgiftsfinansiering om 95 %. Utredningen har konstaterat att behovet av antal årsarbetskrafter inte kommer att minska jämfört med dagens organisation. Man har även konstaterat att Livsmedelsverkets timavgifter är högre än de kommunala kontrollmyndigheternas, och att majoriteten av företagen med stor sannolikhet kommer att få betala en högre timavgift än idag.

Det finns en risk att man i utredningen underskattat kostnader för såväl uppbyggnad av ny organisation som överskattat den förväntade finansieringsgraden i uppdraget som ska övertas. Om kostnaderna ökar (både för staten och verksamhetsutövaren) utan att nyttan tydligt kan påvisas, riskerar reformen att förlora legitimitet bland både kommuner och medborgare.

För det kommunala bolaget Uppsala vatten och Avfall AB, innebär förslaget att de inte längre skulle behöva betala avgifter för den planerade kontrollen på sina dricksvattenanläggningar. För övriga livsmedelsanläggningar som drivs i kommunens regi, kan kontrollen komma att bli något dyrare, beroende på timtaxan. Avgifterna tillfaller då en statlig myndighet i stället för en kommunal nämnd.

För nämnden skulle förslaget innebära enheten för livsmedelskontroll upphör. I dagsläget motsvarar denna enhet 12 årsarbetskrafter. Detta skulle ha påverkan på förvaltningsgemensamma kostnader och kostnader för nämnden, vilka skulle behöva fördelas på övriga avdelningar.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 9 september 2025
- Bilaga 1, Förslag till yttrande
- Bilaga 2, Remiss av betänkande SOU 2025:64
- Bilaga 3, Betänkande SOU 2025:64

Miljöförvaltningen

Linda Jacobson
Förvaltningsdirektör

Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Yttrande

Handläggare:
Maria Edlén, Ann-Sofie Stenqvist

Yttrande över remiss av betänkande: En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har remitterat betänkandet En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64) för yttrande senast den 6 oktober 2025. Uppsala kommun har fått förlängd svarstid till 15 oktober 2025. Miljö- och hälsoskyddsnämnden (nämnden) lämnar härmed följande synpunkter.

Nämndens inställning

Nämnden avstyrker det remitterade förslaget.

Nämnden anser att arbetet med att reformera kontrollorganisationen i livsmedelskedjan behöver fortsätta genom fortsatt utredning av olika alternativ med tydligare konsekvensanalyser.

Nämnden anser att om förändringen av kontrollorganisationen enligt utredningens förslag ändå genomförs måste reformen föregås av en grundlig planering och tiden för genomförandet måste förlängas avsevärt.

Inledning

Det har under en längre tid funnits ett behov av att se över och förändra hur kontrollen i livsmedelskedjan är organiserad för att minska de problem som finns med likvärdighet och effektivitet av livsmedelskontrollen varav en del av problematiken är kopplad till det stora antalet kontrollmyndigheter. Utredningens översyn av kontrollorganisationen är mot denna bakgrund både angelägen och efterlängtd. Nämnden instämmer i att nuvarande kontrollorganisation har utmaningar och behöver förändras för att säkerställa en effektiv och likvärdig kontroll i hela landet. Eftersom utredningens uppdrag inriktats på att öka effektivitet, likvärdighet och konkurrenskraft i livsmedelskedjan är det dock viktigt att genomlysas om detta verkligen kan uppnås med utredningens lagda förslag.

Nämnden instämmer i att vissa av de identifierade utmaningarna med den nuvarande kontrollorganisationen kan undanröjas eller åtminstone förbättras med ett förstatligande. Det gäller framför allt problemen med behörighetsgränser, specialiserade verksamheter som t. ex. kosttillskott och dricksvattenanläggningar, samt aktörer med verksamhet på flera geografiska platser. Samtidigt finns det flera utmaningar som inte automatiskt blir lösta genom ett förstatligande och vissa aspekter av kontrollen som också riskerar att försämrats, till exempel arbetet mot välfärdsbrott och service till och närhet för allmänhet och företagare. För flertalet av de berörda livsmedelsverksamheterna blir förslaget inte enklare eller billigare då de kommer kontrolleras av fler myndigheter än idag och sannolikt bli påförda högre avgifter. Förbättringar i effektivitet och likvärdighet skulle kunna åstadkommas med mindre ingripande medel som tydligare styråtgärder för de centrala myndigheterna samt ett heltäckande revisionssystem med tydliga mandat att agera vid upptäckta brister.

Nämnden framför nedan synpunkter avseende olika områden.

Likvärdighet

Ett förstatligande är i sig inte en garant för likvärdighet. Den övergripande styrningen underlättas givetvis med en enda organisation. Men ju större denna organisation är och ju fler geografiskt spridda enheter den består av, desto svårare kommer det vara att säkerställa ett i alla delar likvärdigt utfall. En större likvärdighet är inte heller detsamma som ökad effektivitet eller kvalitet. I utredningen åberopas förstatligandet av djurskyddskontrollerna år 2009 som ett gott exempel. Samtidigt visar Statskontorets uppföljning av den reformen att antalet kontroller efter övertagandet minskade kraftigt, att kontrollerna kostade mer än de resurser som tillfördes och att kontrollerna hade stora skillnader i effektivitet.

Livsmedelsverket har idag ett uppdrag att vägleda övriga kontrollmyndigheter, ett uppdrag som skulle kunna utökas och användas ytterligare.

Livsmedelsverket arbetar bland annat med att ta fram nyckeltal och rapporter

vilket är steg på vägen för att jämföra och på sikt även likrikta kontrollverksamheten. Ett stort steg har tagits i och med den nya riskklassningsmodell som implementerades 2024, men även arbetet med att få fler kommuner att använda sig av kontrollprocessen i tillsynsverksamheten är ett viktigt led för att likrikta kommunernas livsmedelskontroll. Nämnden menar att det går att åstadkomma stora förbättringar i likvärdigheten mellan kommunerna genom att fortsätta och förstärka det arbete som Livsmedelsverket redan gör.

Förutsättningar för företagen och service till företag och allmänhet

Vad gäller förenklingen för företagen är det viktigt att påpeka den absoluta majoriteten av de berörda verksamheterna idag inte har Livsmedelsverket eller Jordbruksverket som kontrollmyndighet. Däremot kommer de även efter den föreslagna reformen vara föremål för annan närliggande kommunal tillsyn, exempelvis inom områdena miljö, alkohol och tobak. Därigenom kommer förslaget i praktiken inte leda till ett färre antal kontrollmyndigheter för merparten av företagen, utan fler.

Det är också viktigt att understryka att många av de kommunala kontrollmyndigheterna idag har en välfungerande kontroll ifråga om såväl omfattning som kvalitet. Av NKI-mätningarna (nöjd-kund-index) framgår dessutom att företagen genomgående ger de kommunala kontrollmyndigheterna höga betyg för livsmedelskontrollen, med ett snitt NKI på 78 för 2024. 83 kommuner hade NKI på 80 eller högre, medan endast 13 kommuner hade NKI lägre än 70. Detta innebär att företagarna i de allra flesta kommunerna är mycket nöjda med hur kommunerna bedriver livsmedelskontroll.

När det gäller nackdelarna med de små kontrollmyndigheterna är det viktigt att komma ihåg att små kommuner med få inspektörer också har få livsmedelsverksamheter, dvs det är relativt få verksamheter som påverkas av nackdelarna som en liten kontrollmyndighet eventuellt medför. De större kommunerna står gemensamt för den större del verksamheterna där fördelarna med en central statlig organisation inte kommer att märkas på samma sätt eller alls eftersom dessa kommuner redan bedriver sin livsmedelskontroll med stordriftsfördelar.

Det har i förslaget inte beräknats hur mycket tid som de kommunala myndigheterna lägger på att ta emot, handlägga och utreda klagomål och misstänkta matförgiftningar från allmänheten. Det nämns kort att det inte finns siffror på detta. Som en fingervisning kan ges att Miljöförvaltningen i Uppsala med 1930 livsmedelsanläggningar, under 2024 tagit emot 586 anmälningar om misstänkta matförgiftningar och klagomål från allmänheten och andra kontrollmyndigheter. I dagsläget har miljö- och hälsoskyddsnämnden skyldighet att utföra en epidemiologisk utredning vid livsmedelsutbrott enligt 4 § LIVSFS 2005:7, tidsåtgången för sådana utredningar har inte beaktats i utredningen.

Idag kan allmänheten snabbt och enkelt nå livsmedelskontrollen i Uppsala, antingen via e-tjänster för att lämna klagomål eller misstänkta matförgiftningar eller genom att ringa Kontaktcenter. Allmänheten kan även se hur det gått på de senaste livsmedelskontrollerna på livsmedelsverksamheter i Uppsala på Livsmedelskollen. Liknande tjänster finns hos flera kommuner i Sverige. Det finns en risk att dessa kontaktvägar inte blir lika enkla med en central, statlig organisation som upplevs som längre bort.

Att centralisera kontrollen gör att kunskap om det lokala företagsklimatet i kommunen försämras. Kontakten med exempelvis markupplåtelse, alkoholhandläggare, miljöskyddshandläggare försvåras. Idag sker informationsutbyten gällande markförhållanden, lokala ordningsregler mm som gör att livsmedelsföretagen kan få lokal anpassad vägledning om olika förutsättningar för sin verksamhet. Att den centrala kontrollmyndigheten ska kunna ha samma utbyte med över 200 kommunala myndigheter och känna till deras lokala förutsättningar bedöms osannolikt.

Det lyfts i utredningen fram att råd och stöd är ett viktigt komplement till den offentliga kontrollen. Att ge stöd och rådgivning ingår redan idag i uppdraget med att utföra livsmedelskontroll. I Uppsala kommun har samtliga nystartade företag sedan flera år tillbaka, via skattemedel, fått möjlighet till 30 minuters rådgivning i samband den första livsmedelskontrollen. Servicen ges till ca 200 nystartade verksamheter årligen. Utöver detta har man som företagare möjlighet att när som helst kontakta kommunen för rådgivning eller hjälp med tolkning av regler. Nämndens erfarenheter av att kontrollera nystartade små företag är att det finns behov av extra rådgivning och stöd den första tiden. Förslaget har med stor sannolikhet underskattat hur mycket sådan rådgivning som redan ges i dagsläget runt om i landet. Den nivån av service riktad till nystartade företag (av vilka de flesta är mikroföretag), går inte att garantera med den finansiering som anges i utredningens förslag. I förslaget uppskattas kostnaderna uppgå till 2,6 miljoner kronor per år, motsvarande 2 årsarbetskrafter. Detta ska då räcka till att stödja hela landets nystartade mikroföretagare.

Personalförsörjning

Även om sårbarheten för personalförsörjningen minskar med en större organisation, finns det ingenting som talar för att problemen med att rekrytera personal med rätt kompetens till glesare befolkade områden automatiskt kommer att lösas genom att ansvaret för kontrollen går över till en statlig myndighet. Tvärtom finns det en risk att kontrollen av aktörer i de glesare befolkade delarna av landet kommer att försämrats avsevärt när arbetsplatserna flyttas längre bort från kontrollobjekten och om kontrollen ska täckas upp av personal från andra delar av landet. Flertalet kommuner har redan idag både tillräcklig bredd och spets i personalstyrkan för att ha den beredskap och uthållighet som krävs. Vid centralisering finns det en stor risk att kompetenta livsmedelsinspektörer blir kvar på sin kommunala arbetsplats i sin tidigare kommun med andra arbetsuppgifter, eftersom de kan ha andra

uppgifter i sitt uppdrag redan idag. Detta innebär också ett tapp i kompetens i den nya organisationen där det då behöver rekryteras helt ny personal.

Arbete mot välfärdsbrott och osund konkurrens

En stor fördel med den kommunala kontrollen, som nämnden anser att utredningen inte har värderat i tillräckligt hög grad, är möjligheten att kunna samordna livsmedelskontrollen med andra kommunala tillsynsområden, inte minst det samordnade arbetet mot välfärdsbrottslighet. Genom att kommunen ansvarar för kontrollen av flera olika regelverk ger detta ett bättre underlag för kommunernas brottsförebyggande ansvar. Risken med att bryta ut ansvaret för vissa kontrollområden är att kommunernas kännedom om företagen minskar. Detsamma gäller förmågan att upptäcka och motverka oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemen och snedvrider konkurrensen samt att upptäcka nya oregistrerade verksamheter om det geografiska området för kontrollmyndigheten ökar.

Avgifter

Även i fråga om likvärdigheten avseende avgifterna för kontrollen finns det skäl att invända mot utredningens slutsatser. Det stämmer förvisso att det idag spretar betydligt mellan kommunerna i både timavgiften och avgiftsuttaget för livsmedelskontroll, och att timavgiften för kontrollen blir likvärdig och enhetlig med en enda kontrollmyndighet. Men precis som utredningen konstaterar innebär det samtidigt att kostnaden för livsmedelskontroll genom reformen med all sannolikhet kommer bli högre för de företag som i dag har kommunala kontrollmyndigheter. Livsmedelsverkets timavgift för livsmedelskontroll är drygt 800 kronor högre än snittet för kommunerna, och drygt 300 kronor högre än den högsta kommunala timavgiften i landet. Utredningen konstaterar också att kostnaderna förväntas öka för staten med drygt 130 miljoner kronor årligen jämfört med idag. Det blir därmed dyrare för både företagarna och staten med den nu föreslagna reformen och det finns med andra ord inte något likhetstecken mellan likvärdiga avgifter och en stärkt konkurrenskraft för företagen, eftersom utredningens förslag innebär att kostnaderna för företagen rent faktiskt kommer att öka.

Dricksvatten

För dricksvattenkontrollen finns det framför allt fördelar med en centraliserad organisation. En sådan kan innebära större möjligheter att bygga upp en specialistkompetens avseende just dricksvatten och ett tydligare ansvar till exempel för vem som kontrollerar säkerhet gällande NIS, NIS2 och CER. I dagsläget finns det oklarheter mellan myndigheterna vem som ansvarar för vad avseende detta på berörda anläggningar. För dricksvattenproducenter som försörjer flera kommuner underlättar förslaget myndighetskontakten då det bara blir en kontrollmyndighet i stället för flera.

Utredningen föreslår att offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet avseende dricksvattenanläggningar bör finansieras med allmänna medel, förutom för sådan kontroll som blivit nödvändig efter att bristande efterlevnad har konstaterats. Detta motiveras med att en stor del av kostnaderna för offentlig kontroll vid dricksvattenanläggningarna redan i dag kan sägas vara indirekt skattefinansierade, samt att den offentliga kontrollen av dricksvatten kommer hela samhället till del. För kommunerna innebär detta minskade utgifter.

En nackdel med en centraliserad myndighet är att den kan sakna tillgång till lokala kunskaper och information om markförhållanden, som idag finns hos den kommunala kontrollmyndigheten. Denna kunskap är viktig för att ställa krav på dricksvattenanläggningar, till exempel när det gäller riskbaserade provtagningar av PFAS utifrån de lokala förutsättningarna. Med en centraliserad myndighet kommer de lokala förhållandena inte kännas till på samma sätt och samarbete kommer behövas med kommunerna för att få tillgång till denna information.

Beredskap

Avseende beredskap finns det både för- och nackdelar med en statlig, mer centraliserad organisation. För kommunerna kommer information vid en kris rörande livsmedel och dricksvatten bli svårare att hantera. I nuläget är tillsynsmyndigheten en kommunal organisation som både kan övervaka att verksamhetsutövare tar säkra beslut om livsmedel och dricksvatten, men även kan övervaka att information når fram till berörda delar av kommunen. Med en central kontrollmyndighet blir det, för den kommun som äger krisen, ännu en aktör att hålla kontakt med.

Den lokala kännedomen bedöms försämrats om inspektörer jobbar över ett större geografiskt område och detta kan bidra till att längre tid behövs för att utreda och avgöra omfattningen av en kris. Om det t.ex. blir strömavbrott eller en brand i en kommun kommer det att ta längre tid innan den informationen når den centrala organisationen som kan behöva agera för att säkerställa säkra livsmedel.

Det är också viktigt att bevaka att samlandet av information om alla livsmedelsverksamheter inklusive dricksvattenanläggningar inte innebär en säkerhetsrisk för Sverige. Genom att styra behörigheter kan åtkomst till känsliga uppgifter eller register begränsas.

Vid en större samhällsstörning blir en central kontrollmyndighet mer robust då de operativa resurserna som kan agera är fler. Dessutom innebär det minskat arbetet med att vägleda och samordna nuvarande kontrollmyndigheter. Under förutsättning att det skapas en decentraliserad organisation utspridd i landet kan myndigheten öka förmågan att kunna hantera sina uppgifter vid en krissituation.

Revision

I dagsläget har inte Sverige ett heltäckande system för revisioner inom livsmedelskedjan som når upp till kraven i EU:s kontrollförfordning. Avsaknad av revision av den kommunala livsmedelskontrollen bidrar självklart till brister i likvärdighet och effektivitet i kontrollen då avvikelser inte uppmärksammas och kontrollen inte jämförs. I utredningens förslag föreslås Livsmedelsverkets nya kontrollorganisation revideras av Livsmedelsverkets revisionsavdelning och att Livsmedelsverket även under övergångsperioden till statlig kontroll ska revidera ett antal kommuner. Det är bra att det föreslås en lösning på revisionsfrågan, men nämnden anser att den revisionsform som föreslås i övergångsperioden, där Livsmedelsverket reviderar kommunerna, skulle kunna användas även i nuvarande kontrollorganisation och då medföra en stor effekt i en mer likvärdig och effektiv livsmedelskontroll mellan kommunerna. Viktigt är dock att det medföljer tydliga mandat och möjligheter till åtgärder och sanktioner för den reviderande myndigheten. Ett alternativ skulle också kunna vara att återgå till lösningen med länsstyrelserna som reviderande myndighet, men med tydlig vägledning från livsmedelsverket samt mandat för åtgärder och sanktioner vid avvikelser.

Livsmedelsverket

En stor utmaning med att överföra ansvaret för livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket är att myndigheten idag har ett ytterst begränsat operativt kontrollansvar. Enligt utredningen ansvarar idag Livsmedelsverket för att utföra offentlig kontroll på cirka 1500 anläggningar, medan kommunerna ansvarar för ungefär 96 000 anläggningar. Den typ av verksamheter som Livsmedelsverket kontrollerar är också mycket avgränsad och avser framför allt animalieanläggningar med särskilda hygienregler, medan kommunerna ansvarar för i princip alla andra typer av anläggningar efter primärproduktion. Det finns idag cirka 300 anställda på Livsmedelsverket som arbetar med livsmedelskontroll, medan det hos kommunerna finns drygt 1000 personer med denna arbetsuppgift (motsvarande cirka 700 årsarbetskrafter). Personalstyrkan hos Livsmedelsverket som ska arbeta med operativ kontroll kommer därmed behöva mer än tredubblas, och det exklusive den ökning av verksamhetsstödjande personal (administration, IT, HR, ekonomi, juridik, kommunikation, chefer med mera) som oundvikligen också följer av detta. Livsmedelsverket saknar dessutom idag den lokala och regionala närvaro som ett övertagande av livsmedelskontrollen i hela landet kommer att medföra. Utredningen föreslår att det ska införas ett krav på representation i varje län, men såvitt nämnden förutser kommer det behövas betydligt fler regionala enheter och kontor än så. Under alla omständigheter innebär utredningens förslag ett stort behov av att anskaffa nya och ändamålsenliga lokaler och annan nödvändig kapacitet på ett stort antal platser runt om i landet där man idag inte har någon verksamhet.

Förslaget medför således en omfattande utökning och ändring av myndighetens ansvar och storlek som kommer att medföra betydande utmaningar, tid och fokus för att få på plats.

Animaliska biprodukter (ABP)

Nämnden instämmer i att det finns fördelar med att ha en central myndighet som utför kontrollen av ABP. Det kan bli enklare för en myndighet att ha ett uppdaterat register istället för att flera myndigheter ska behöva upprätta register. Det kan också vara enklare att bygga upp den kunskap och kompetens som behövs inom en central myndighet istället för att det ska finnas någon eller några med kunskap inom området inom varje enskild kommun. Att ABP-kontrollen i nuläget inte bedöms leva upp till de krav som ställs i lagstiftningen beror dock inte bara på hur kontrollen är organiserad utan också i stort på att det saknas tillräcklig vägledning från Jordbruksverket om hur kontrollen ska genomföras vad gäller t. ex. planeringen av och frekvens för kontrollen samt checklistor för hur kontrollerna ska genomföras i praktiken. Jordbruksverket har heller inte arbetat för att förstärka den kommunala samverkan inom området eller samordnat kontrollprojekt för att utöka kommunernas tillsyn. Kommunernas kontroller hade förmodligen kunnat förbättras avsevärt om Jordbruksverket hade gett mer och tydligare vägledning och samordning. Även avseende kontrollområdet ABP får flertalet företag en ny kontrollmyndighet eller i vart fall inte färre kontrollmyndigheter eftersom kommunerna fortfarande ansvarar för miljöbalktillsyn och växtskyddsmedelskontroll. I dagsläget görs ABP-kontrollen i samband med dessa kontroller varför en flytt av ABP-kontrollen till Jordbruksverket inte kommer att leda till färre tillsynsbesök från myndigheter för företagen.

I utredningen anges att det 2023 rapporterades in tid för ABP-kontroll motsvarande 2,5 årsarbetskrafter för alla kommuners kontroll och att detta därmed skulle motsvara behovet av resurser hos Jordbruksverket om de skulle ta över kontrollen. Nämnden menar att detta är en väldigt stor underskattning av behovet för att utföra ABP-kontroll för hela landet eftersom tid för detta kontrollområde troligen redovisas i annan tid och därför är kraftigt underredovisad. I utredningen tas dessutom upp att kommunerna inte gör kontroller med tillräcklig frekvens. Detta sammantaget ger att nämnden har väldigt svårt att se att 2,5 årsarbetskrafter ska räcka till att utföra all kontroll av animaliska biprodukter i hela landet med regelbundna intervall samt att hålla uppdaterade register över kontrollobjekten. Risken med att flytta över ABP-kontrollen till den centrala myndigheten blir därmed att kontrollen inte kommer att utföras alls, eller i vart fall i ännu lägre utsträckning än i nuläget.

Tidsaspekten

En reform av den föreslagna storleken kommer bli kostsam både i form av rena omställningsutgifter och i förlorad effektivitet för kärnverksamheten – det vill säga utförande av offentlig kontroll och vägledning till företag – inte bara för de

övertagande myndigheterna Livsmedelsverket och Jordbruksverket, utan för alla berörda kontrollmyndigheter. Nämnden konstaterar att den tidsplan och kostnadsberäkning som utredningen har presenterat för förslaget framstår som orimlig och rejält i underkant. Nämnden saknar också en bedömning av när den nya kontrollorganisationen förväntas vara fullt operativ igen – med andra ord, när kontrollorganisationen bedöms kunna utföra offentlig kontroll i sådan omfattning och kvalitet som motsvarar kontrollförordningens krav. Det är inte rimligt att utgå från att en så stor reform som här är fråga om ska kunna genomföras på bara två år och den nya kapaciteten byggas upp simultant på flera platser i landet, samtidigt som ansvaret för den kommunala kontrollen avvecklas och förs över till Livsmedelsverket och Jordbruksverket och därvid omgående kunna leverera operativ kontroll på en likvärdig nivå. Det är oundvikligt att det blir ett glapp mellan den tid som kommunerna ska utföra kontrollen och Livsmedelsverket och Jordbruksverket ska ta över, då det i flera fall kommer vara samma personal som ska byta arbetsgivare, arbetsplats, lära sig nya system och så vidare. Utöver denna omställning kommer det bli en period innan den nya kontrollorganisationen har satt sig och är fullt fungerande. Livsmedelskontroll är en samhällsviktig verksamhet som inte bör hanteras med slapphänthet utan tas på allvar. Är reformen värd att genomföras på bekostnad av en idag i grund välfungerande kontrollverksamhet och en troligen rejäl nedgång i livsmedelssäkerhet under en längre tid?

Nämnden delar därför inte utredningens bild av att förändringen skyndsamt måste genomföras. Det är viktigare att det blir rätt från början och att förändringen kan ske under genomtänkta och ordnade former, än att hasta fram ett beslut och forcera ett genomförande.